

Dubrovnik, sveta zemlja Slovena

Vojin Matić

Dubrovnik je kameni grad koji je skupio sve privlačnosti ovog sveta. On ima divan položaj, kupan morem sa svih strana, on je skupo lepote graditelja od preko hiljadu godina koji su svaki kamen klesali sa ljubavlju, on ima slojeve tradicija kao geološke slojeve kanjona Kolorada, i mediteransku klimu i vegetaciju u kojoj slatka arija vonja kao čempresi sa Boniniva, kao što je to rekao Ivo Vojnović.

Car Franja Josif podigao je neke fortice, Napoleon je prosekao drum za prolaz vojske, a Republika je stotinama godina gradila crkve i palače. Za sve to vreme Dubrovnik je čuvao uspomenu na prošlost i razvijao jezik okolnih slovenskih naroda i doprinio kako njihovoj kulturi tako i Italijanskoj i evropskoj sa svojim istoričarima, pesnicima i naučnicima.

Kao mladić zainteresovao sam se za najdublji kulturni sloj koji je trajao nekoliko stotina godina a na koji smo, da nije bilo Natka Nodila, skoro potpuno zaboravili. Sloveni su bili pagani i nisu se preko noći i bez otpora pokrtili kad su došli na Balkan. Ta borba ostavila je tragove u jeziku i običajima, u toponimima, narodnom stvaralaštvu i starim zapisima. Dubrovački anali nas obaveštavaju o živim i prisnim vezama grada sa drugim slovenskim plemenima kroz celu svoju istoriju.

Dubrovnik je bio ostrvce odvojeno od kopna kada su ga Sloveni prvi put ugledali. Mitologema o ostrvu blaženih postoji kod mnogih naroda, a i Svetovidov hram bio je na ostrvu a znamo da ga nisu posećivali samo Sloveni čiji je bio bđg, nego su dolazili i iz udaljenih krajeva kao što je to bio običaj kod klasičnih Grka sa čuvenim svetilištima, pa i kod svih naroda sveta do današnjeg dana.

Kako danas znamo, zajednice na tom stadijumu razvoja bile su okupljene oko svojih starešina i popova, kako su Sloveni zvali svoje sveštenike.

Sveštenici su oko sebe stvarali institucije koje su se sastojale od staraca, muškaraca srednjih godina i omladine, koji su im pomagali u obredima i na koje su prenosili sva svoja znanja u usmenom predanju. Oni su već iz postojbine počeli da režu neke zapise u bukva, od čega je postala slovenska reč za slovo, bukva, i za početno učilo pismenosti, bukvar. Hrišćani su ih sa prezirom stali zvati bukvanima.

Neki su sveštenici sa svojim institucijama, učilištima, koje su istovremeno bile i borbene organizacije, pod uticajem hrišćana postepeno počeli preuzimati hrišćanske tradicije koje su nudile izvestan prestiž u novoj sredini. Ovakve promene vidimo kod keltskih Druida koji su bili najtvrdokorniji u otporu prema rimskim zavajevajima i koje su zbog toga nemilosrdno gonili. Tokom vremena neki njihovi hramovi postali su ipak čuveni kao proročišta pa su ih i carevi i bogataši posećivali i darivali.

Vezivanje po psihoanalizi je jedno od najstarijih potreba čoveka. On se kao odojče vezuje za majku i oca i to prenosi na rođake, prijatelje, bračnog druga, decu ali i na svoj kraj, svoje običaje, zemlju u kojoj živi. Svaki od ovih vezivanja postaje specifično, a u našem kontekstu interesuje nas ono koje ličnosti, zemlju i predmete pretvara u svete, i ono koje strukturu zajednicu u kojoj čovek živi i nalaže izvesno ponašanje prema svakom njenom članu. Ona je ta visokodiferencirana kohezivnost koja skupinu ljudi pretvara u društvo. Vezanost se tokom života elaborira u mnogim pravcima koji se modifikuju tokom istorije, pa mogu i da se potisnu i negiraju ali se nikad ne gube.

Zemlja postaje sveta kad odgovara izvesnim nesvesnim fantazmima, i to često ostaje i kad se promeni i jezik i vera. Tako je crkva svetog Petra u Rimu sazidana na ostacima Kibelinog hrama a rimske katacombe na mitraističkim hramovima. Crkva Notr Dam u Parizu na druidskom hramu. Ovi primeri mogli bi da se produže.

U Analima je trebalo ta kolebanja i borbe izostaviti pošto je Dubrovnik postao poznat oslonac katoličkog sveta za razliku od izvesnih delova Dalmacije i Bosne koji su vekovima ostali sumnjivi na otpadništvo od vere. Ponešto u Analima otkriva vezanost Dubrovčana za svoju slovensku kulturu i domovinu. Tako su fantazmi i svetim bosanskim kraljevima postali zaštitnici crkve. Po Analima je bosanski kralj Radosav, oženjen Rimljanom, papski zapovednik vojske, osnovao Dubrovnik 457. godine da bi sklonio svoje bogatstvo i mošti svetaca koje je doneo iz Rima. Redaju se dolasci u Dubrovnik Bosanaca, Vlaha, Neretvljana koji se naseljavaju i darivaju Dubrovnik. Među prvim sveštenicima u Dubrovniku pojavljuju

se i Albanci(?) pop Srd i Stojko. Stojko, kao što je pokazao Nodilo, nosi ime nekog slovenskog božanstva kao i kralj Radosav, što čini malo verovatnim da su bili pokršteni pošto bi tada nosili imena hrišćanskih svetaca. Možda su bili i nedokršteni, kako to V. Ardalčić zove.

I sveti Ilarion pojavljuje se iz nekog srednjovekovnog apokrifa kao dokaz pravovernosti Dubrovčana. S njim u vezi pojavljuje se aluzija na izvesne verske različitosti Dubrovčana, koji su istina hrišćani ali krštavaju decu na svoj način, a svetac uslovljava svoju pomoć gradu time da ne budu hrišćani na svoj, nego na rimski način na šta oni pristaju. Oni su, sem toga, verovali još i u predskazanja, insonije i posluhe. Ovo se prema pisanju Anala odigralo nekoliko stotina godina posle kralja Radosava svetog života.

Dubrovačko veće je sem toga ponovljeno zabranjivalo svadbe na narodni način za što je narod dugo ostao vezan pošto novi načini sklapanja braka ne daju onu ubeđenost i ne izazivaju ono opšte zadovoljstvo na koje je narod navikao.

Neki bosanski trgovac podigao je crkvu svetog Vida ali izvan prvih zidova gradskih, a poznato je da je sveti Vid zamena boga Vida ili Svetovida baltičkih Slovena.

Da li je slučaj da je crkva svetog Vida isto tako sazidana na ostrvu Lave kao Svetovidova na ostrvu Rujnu na Baltiku? Srušena je kada se zidala Biskupija.

Borba oko vere među slovenskim plemenima, onih koja su se naselila na primorju i onih u zaleđini i dalje je slabo izražena. Poznato je da su dugo postojali Hrkaći koji su, istina, bili pokršteni ali su se razlikovali od ostalih hrišćana. Možda su posle cepanja istočne i zapadne crkve tako nazivali i pravoslavne, ali je tih koji nisu bili u volji rimskih misionara bilo kroz ceo srednji vek. Tokom vremena Dubrovnik se ipak razvijao brže u pravcu koji je bio više u skladu sa Rimom. To je važilo i za obrede koji su često bili prožeti paganstvom i na tlu Italije, ali su, po mišljenju misionara iz tih krajeva, bili integralni sastavni deo ortodoksnog hrišćanstva.

Ovo je izraženo i u čestom opisivanju prisnih odnosa sa Bosnom i drugim slovenskim krajevima. Pored njih naročito padaju u oči Neretvljani koji su ostali pagani do XII veka. Poznata su hodočašća prema svetim mestima kakvih je bilo i u Bosni pošto su i sveti Ilarion i drugi svet ljudi odlazili na dvor bosanskih kraljeva i tamó činili čuda a znamo da su čuda i mesta bogovavljenja često određena kao sveta. Važno je da shvatimo čvrste veze među plemenima jednog jezika. Njihovi odnosi nisu samo trgovački i politički nego i kulturni i kulturni. Zajednički obredi na određene dane u godini, međusobne ženidbe i proslave, sve je to poznato kod mnogih naroda i u izmenjenom obliku traje do danas. Darovi i uzdarja numinoznih predmeta i predmeta prestiža kao i izmena dobara. Takve razmene ne prestaju ni kada su se plemena već jako udaljila jedna od drugih pa i za vreme međusobnih ratova. Tako je to bilo sa Delfima, olimpijskim igrama u Grčkoj pa to traje i kod hodočašća na Prorokov grob od danas.

Bila je to čvrsta karika među plemenima u kojoj su postepeno počeli da se javljaju preklidi. Bogovi koje su poštovali paganski Sloveni pokršteni su sve više doživljavali kao đavole, kao što su učili sveti oci. Oni su u tim slovenskim bogovima sujeverno videli sile zla, po svojoj teologiji, koje je trebalo uništiti i takav stav preuzimali su sve više Dubrovčani koji su odrastali u takvoj sredini. I pored toga verski običaji hrišćanske crkve još dugo nisu mogli da zadovoljavaju onako kako su to mogli »pradedovski«. Njihovo napuštanje izaziva osećanje krivice, osudu, nesigurnost, strah da će se to odraziti na zdravlje i blagostanje naroda.

Hrišćani se te sile smeštali u pakao i večnu vatru a oni su za Slovene bili nadzemalja bića koja su štitila svoje pleme. I Sloveni su imali htonske bogove ali su i oni bili moćni da pruže čoveku bogatstva, naročito rude i lekovite vode, pa i rod zemljen. Tako se ambivalencija prema svetom kako su je doživljavali pagani i hrišćani stalno produbljivala.

U Dubrovniku se stvorilo nesvesni kompromis. Kneževi, popovi i narod, pod uticajem hrišćanskih misionara sve su više prihvatili učenje kakvo se očekivalo i postepeno se odricali svojih obreda i običaja. Nešto je u tom Dubrovniku ipak prešlo od vere pradedovske. Svuda na svetu dolazilo je postepeno od sličnih kompromisa naročito u običajima koji su bili najtvrdokorniji. I paganski bogovi i heroji u mnogim zemljama postajali su sveci a na starim gajevima, grobima i hramovima zidali su se hrišćanski. Tako preistorijski heroj zmajoubica, poreklom od Gilgameša iz sumerskog mita kao i druge zmajoubice kasnijih razdoblja, postaje sveti Đorđe a keltska boginja brda i blaga, sveta Brigita.

Tako je i bog Veles, Volos ili Vlas postao sveti Vlaho, zaštitnik Dubrovnika. I Veles u Makedoniji, verovatno iz drugog slovenskog dijalekta bez likvidne metateze, ukazuje da je i tamo poštovan. Kao što su Dioskuri spasili Delfe od Kelta a Bogorodica Carigrad, tako je sveti Vlaho spasao Dubrovnik, boreći se noću sa Venecijancima koji su došli da ga zauzmu.

Sveti Vlaho je to preko pop Stojka, saopštio vlastima Dubrovnika, koji tu podlu nameru Venecijanaca nisu otkrili, na šta oni mobilnu vojsku i proteruju ih iz Gruža, gde su se usidrili prikazujući da su došli u prijateljsku posetu i tako se preko dana i ponašali.

Dubrovčani su iz zahvalnosti svetom Vlahu podigli crkvu i proglasili ga zaštitnikom svoga grada. Mošti svetog Blaziusa prenete su, odnosno kupljene od nekih pomoraca koji su se bavili tim unosnim poslom u to vreme i tako je sveti Vlasije Rusa postao sveti Vlaho naroda, oficijelno sveti Blazius koga su Dubrovčani zvali Vlasijem do XVIII veka.

Velesom su se Rusi zaklinjali pred Carigradom pod Rurikom. On je slovenski »skotnij bog«, bog seljaka mnogih slovenskih plemena.

Dugo je postojalo ubeđenje da su i Sloveni imali svog Vrhovnog boga ali je vrlo verovatno da to kod njih nije bio slučaj. Bilo je bogova koji su bili cenjeni nadaleko i čijim su svetim mestima hrlili na hodočašće i ona plemena čiji on bog nije bio. Tako su poznati Svetovid kod baltičkih Slovena i Perun kod Istočnih.

Kod Slovena bio je običaj sličan keltskom u kome su mnoga plemena priznavala kao svog boga Teutatese, boga plemena. I Peruna je bilo mnogo, kao što je zapisano u srednjovekovnim ruskim zapisima. Kao što je bilo mnogo Peruna, bilo je i mnogo Vlasija. I pored toga postoji razlika između makedonskog Velesa i dubrovačkog Vlasija. Njihovi vernici stočari dobili su na celom Balkanu ime Vlasii kao ime zanimanja bez obzira na nacionalnu u versku pripadnost. Slična se promena odigrala i sa Svetovidom Slovena koji je zamenjen sa hrišćanskim svetim Vitom. Srednjovekovna teologija stvorila je žitije i takvim svecima i odredila im godine i mesto postojanja pa i mučeničku smrt. Tako su, na primer, svetom Đorđu pripisali smrt hrišćanskog mučenika sa odsecanjem glave koju je, da bi uništio veru svojih dželata, poneo u svojim rukama.

Vlas je kao bog stoke, odnosno stočara, odgovarao Merkuru Rimljana odnosno Hermesu Grka. U davnoj prošlosti Slovena bilo je malo poznatih hramova. Oni su svoje obrede izvodili u gajevima kao Germani i Kelti, a znamo za takvo rano razdoblje i kod Rimljana. I ime Dubrovnik potiče od dubovog gaja kao što nas obavestavaju Anali.

Izvedenica od praslovenskog **domb**, kao što kaže Skok, sa-r. Važna je na ruskom Dubrova, što znači hrastova šuma kao i srpskohrvatski toponimi Dubrova u Poljicama i Dubrovnik.

Hrastov gaj bio je posvećen bogu Perunu i o njemu se nalazilo izvesno staro stablo ili iz njega izdelaan slovenski Balvan koji ga je predstavljao. Po Analima je u doba doseljavanja Slovena Srđ bio pokriven šumom čije se drvo koristilo za građenje kuća. Obično navrh brda, kao što znamo iz ruskih srednjovekovnih zapisa stajao je Pebrun. Suprotno njemu u dolini stajao je Veles. V.V. Ivanov i Toporov smatraju, prema zapisima, da je Perun bio bog kneževstva a Veles sve Rusije. Iza tog se krije zakon triju funkcija kako je to nazvao Dimezil. Bog ratnika nametao se kao vrhovni, dok su bogovi svešteničkih slojeva ili kasti u Indiji išli uporedo sa njima. Bogovi zemljoradnika, kao što je bio Volos, bili su neravnopravni i nisu imali pravo na somu, piće bogova. Taj je odnos otkriven kod niza indoevropskih naroda od Indusa do Kelta, preko Germana, Grka i Rimljana. I položaj Velesa u dolini Kijeve, dok je ostalih šest bogova panteona kneza Vladimira bilo na brdu, govori za takav odnos iako Veles nikad nije postao htensko božanstvo. Te dve kategorije bogova u mitologijama indoevropskih naroda vode borbu u kojoj neki nekad pobeđuju i bacaju svoje protivnike u podzemlje gde ostaju do kraja sveta, a ponekad je borba nerešena sa mirenjem među njima i podelom sfera delovanja. Bog Veles nije bio ravan palim anđelima ili titanima iz grčke mitologije, on je zadržao obožavanje seljaštva i njegov podređen položaj treba shvatiti kao vladara na površini zemlje.

Kod Germana to odgovara primirju između Aza i Vana.

Sveti Vlasije i pop Stojko nisu usamljeni na teritoriji Dubrovnika. Preko Rijeke Dubrovačke postoji selo Mokošica koje nosi ime slovenske boginje Mokoš. Iz brojnih ruskih zapisa znamo da su joj se klanjali istočni Sloveni. Ona je poslednji balvan u svetilištu kneza Vladimira, ali se smatra da kao jedino sigurno žensko »više« božanstvo Slovena zauzima možda mesto Perunove žene. Perun je i zmajoubica i njegovo mesto treba možda tražiti u blizini krsta na Srđu, čak je verovatno pod njim. Mokoš pored Peruna stoji i u slovenskim imenima dana u nedelji, pošto je četvrtak njegov dan a petak – Mokošice. Slično je i sa Danarovim danom kod Germana u četvrtak, a danom njegove žene Frig ili Freje u petak. Tako je i sa Jupitrovim danom u četvrtak a Venerinim u petak.

Mokoš je boginja predilja i njoj se žrtvuje lan koji se baca u bunar. Ona je i zaštitnik voda, naročito izvora zbog čega je dobila svoje mesto pored upečatljivog izvora Omble. Nju nasledila i sveta Petka u Gružu pošto se zna da je nju i u Rusiji zamenila sveta Petka Paraskeva. Njena uspomena vezana je i za neke izvore koje narod smatra lekovitim i sposobnim za podmlađivanje.

Perun kao zmajoubica ponegde je zamenjen i svetim Đorđem. On je tipičan zaštitnik slovenskih hramova s one strane planinskog lanca gde su se naselili Sloveni. Oni su ga kao svog zaštitnika držali u svojoj faktiriji gde su istovarivali i skladištili robu u Veneciji na Rivi dei Schiavoni. I dubrovački anali znaju za zmajoubicu svetog Ilariona koji po jednoj hrišćanskoj verziji ne ubija zmaja nego dovodi na lomaču krotkog kao jagnje. U tim božjim ratnicima Sloveni su

prepoznali zmajoubice iz svoje postojbine. Otud i praznovanje Durđev dana, kad se kolje prvo jagnje i izvodi stoka prvi put na pašu i prolećni Zeleni Jurij Hrvata.

Pokršteni stanovnici Dubrovnika bili su sve dalji od svojih sunarodnika u unutrašnjosti. Oni su svoju slovensku veru i običaje sve više doživljavali kao sramne i opasne po spas duše. Oni su postali pismeni i počeli da beleže legende o slavi svojih predaka ali sa izmenama u smislu hrišćanstva koji su kao i mnogi drugi anali stvorili izvestan legitimitet i poreklo sa kojim su bili u mogućnosti da zaštite neka svoja verovanja i običaje od sumnjičavih i agresivnih rimskih sveštenika.

Udaljenija plemena nisu bila voljna na kompromis pa su čak i zapisivanje smatrali nasiljem. Ona su se udaljavala sa svojim bogovima i stokom i postali Vlasii. Sličnu su sudbinu imala i romanska plemena koja su Sloveni isterali iz svojih naselja i koji su sa, kao što piše u Anallima, sa svojom stokom zadržali u teško pristupačnim krajevima i vremenom su isto tako nazvani Vlasima i po drugim delovima Balkana. U starim srpskim dokumentima i Dubrovčani se zovu Vlasima.

Slovenski Vlasii morali su da se povuku u unutrašnjost oko svojih popova i kneževa. U brdima Hercegovine i na Neretvi oni su se možda još fanatičnije držali svoje paganske religije. Ima mesta Trebinje dolazi od korena **treb**, što znači mesto gde se žrtvuje dok se zna da podzemni tokovi ponornica predstavljaju mesta za proročišta, gatanje od reči **gat**. od čega dolazi naziv Gatačko polje. Hercegovski toponimi na žalost još nisu ispitani ali i ono vesti koje imamo predstavljaju bogatstvo za istraživanje slovenske mitologije. Tu je polako umirala jedna vera i njeni predstavnici i vernici koji su pokušavali da spasu ono za šta su bili krvno vezani i što su smatrali jednom istinom o otkrovenjima bogova koji su samo njih izabrali da čuvaju kao baštinu i koji ih štite i pokazuju put u raj koji će doći.

Dubrovčani su se ogradili i sa jedne i sa druge strane. Primišni romansku pismenost, oni su po ugledu na druge gradove svoga vremena počeli da vode anale svoga grada, kojima su stvorili dokaz svoga višestogodišnjeg hrišćanskog nasleđa. I crkve svetog Vlahu, svetog Stefana i Margarite (koji je navodno darovao »bosanski kralj« koji polako počinje da se piše Stjepan i posvetio svome svecu zaštitniku i njegove žena Mara-Margariti) i drugih svetitelja bile su već hrišćanski hramovi, a sveti Ilarion bio je svedok za pokrštavanje tako da Dubrovnik nije više imao izgleda da se proglasi jeretičkim. Običaji i praznovanja su još smetala ali su sveštenici znali u svim zemljama prihvatajući ih onakvima kakvi su bili svojim prisustvom i hrišćanskim simbolima kao i povezivanjem za izvesne hrišćanske praznike, koji su i samo produženje paganskih, tako da su bila samo minimalna pomeranja u datumu a ponekad su padali i u isti dan, postali fešte pa su ponekad svi, posle izvesnih trvenja, bili zadovoljni. Čak je i karnevalima sa svim onim raspuštenim običajima crkva na kraju popustila s tim da se sveštenici sa svojim aparatom izgube u izvesnom trenutku.

Tako su Dubrovčani sa ostacima starih verovanja koji su se ugradili u njihov način ponašanja i stavove i svojom političkom samostalnošću izgradili sebi specijalno mesto među slovenskim narodima Balkana i očuvali interes za sve što je slovensko i sa ljubavlju ga gajili tokom teških stoleća i pored pritisaka crkve.

Među Slovene u unutrašnjosti zemlje hrišćanstvo je napredovalo mnogo teže. Oni su, bar u izvesnim centrima, prihvatili glagoljicu ili ćirilicu i zbog toga bili trn u oku rimskom hrišćanstvu. I hrvatski hrišćanski kler pokušao je da nađe svog svetog Ilariona u svetom Jeronimu koji po njima nije samo preveo Sveto pismo na latinski nego kao Dalmatinac sastavio i glagoljicu. Rim je to čas primao čas onemogućavao i zbog izvesnih otpora koji je osećao prema ponašanju i stavovima Slovenaca stalno bio nezadovoljan njima, prebacivao im razne jeresi i uvodio kod njih inkviziciju i proglašavao kraske ratove protiv njih kao što su to radili članovi nemačkog reda prema baltičkim Slovenima.

Tako se ponašao i Karlo Veliki kad je pokoravao i pokrštavao Saksone i ubijao Baske. I Saksoncima su posećena sveta drva u gajevima.

Ovaj sukob između zajednica koje žive u kasnom paganstvu i ranom hrišćanstvu počiva na psihologijama jednih i drugih. Hrišćani, čak i klasično školovani do duboko u srednji vek ili tek onda, nisu bili u stanju da se oslobode animizma pa su verovali da su paganski bogovi stvarna individualna bića sa nadčovečanskim moćima koje mogu da se usele u nekog čoveka, da s njim sklope ugovor i da se pretvaraju u predmete, životinje i prikazuju kao ljudi. Tako su tokom vremena i kod ostataka pripadnika tih često izvitoperenih paganskih kultova i onih koji su, kao i teolozi, verovali da takvih ljudi ima u stvarnosti, stvorili ubeđenje da se zajedno sa đavolom bore protiv hrišćana. To je često i bio slučaj u vremenima nasilja crkve. Često se radilo samo o nekim običajima kojih ljudi nisu mogli da se otrese, što nazivamo sujeverjem i koji su istovremenom ispovedanju hrišćanstva i vršili dužnosti istovremeno. Albert Londre priča o jednom crncu koji je završio astronomiju na univerzitetu u Engleskoj, koji je izračunao kad će nastupiti pomračenje sunca, a posle

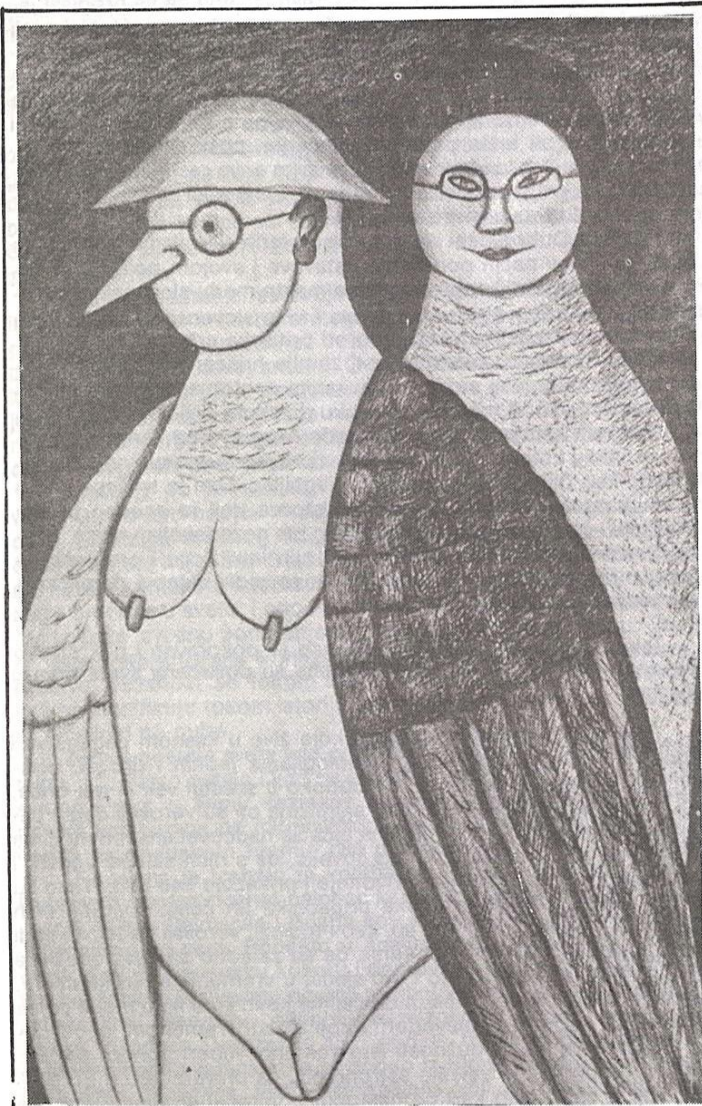
toga se skinuo i dobio da aždaja ne bi sunce pojela. Ovo možemo da shvatimo na nizu stupnjeva odnosa prema realnosti. I savremen čovek može da shvati da takvo svlačenje neprilagodene nošnje i vesele igre uz pevanje može da bude slično nekom našem prazničnom zadovoljstvu kad i mi činimo izvesne stvari za čiji smisao ne znamo ili ga prihvatamo samo kao starinski običaj.

Srednjovekovna Bosna bila je stolicima poprište sukoba i progona zbog animizma zapadnog hrišćanstva i teškoća Bosanaca da se otnesu kasno-paganskog animizma i nemoći da dovoljno brzo, kako se to od njih tražilo, napuste ono što zovemo pradedovsko za šta smo vezani izuzetno jakim psihičkim vezama. U »patarenskoj« Bosni očuvalo se mnogo toga praslovenskog. Na stećcima se pojavljuju simboli iz pradomovine, žena prema kojoj se u suprotnom smeru kreću dva konjanika ili dve ptice.

Bosna je sačuvala i ćirilicu i glagoljicu, bosansko sveštenstvo brzo je zamenilo ono poslato iz Rima i preuzelo rimsku bosansku crkvu. Činovi sveštenika zvali su se narodnim imenima. A među imenima visokih dostojanstvenika pojavljuju se takva od korena rad – kako se zvao i nepoznati »Kralj Bošne« Radosav koji je »osnovao« Dubrovnik. Prema Nodilu, to je ime nastalo od balto-slovenskog boga Radgosta, od koga je i Rade neimar iz narodne pesme i predanja ali i bosanski Radomir, Radislav, Radoslav i čuveni »gost« Radin koji je kao jeretik Crkve Bosanske umro u Dubrovniku 1466. I Bosna je našla svoju formulu samostalnosti kao i glagoljička Dalmacija, ali samo prolazno, probijajući se sve novim kompromisima kroz istoriju. Takvi sirivali predstavljaju plodno tlo i za teološka razmatranja zvana jeresima, koja menjaju značaj pojedinih crkvenih učenja i pokušavaju da se oslobode zahteva onih koji ih nameću a kroz koje postižu pozicije moći i ekonomsku korist.

Formula slobodnog Dubrovnika bila je najtrajnija i u mnogim pravcima najplodnija za čuvanje baštine Južnih Slovena i njihovog kulturnog identiteta.

Ilkovni prilozi: crteži Milice Kojičić

CRNI DŽEMPER

Oto Horvat

LJUBAV

najčistiji otrov je u zmijske
koja se vrlo dugo prži na suncu
i pri tom pokušava setiti svežine potoka
čiji je izvor u blizini
dve da li samo olujom oborene breze.
koja svuda putuje i uči da
na svakom mestu gde zastaneš
ostaje nešto tvoje svetlosti i težine.
koja osnuje dom na groblju u nečijoj lobanji.
koja se na livadi belih rade
otkine na jedva čujnu poeziju vetra.
koja se priljubi uz kamen kada je noć
i šapuće mu dopusti da još jednom vidim
kako se sunce odmara u tvom
za druge skrivenom srcu.
koju preziru njene helenske drugarice
jer nije htela a mogla je da bude kobna
za jednog amera koji se neoprezno smucao
po njihovom stenju i zvao se henri miler.
koja veruje u zemlju i njenu silu
priznajući na taj način
jedinu religiju koja se oseća stomakom.
koja je čeznula za punim mesecom
u svojim očima i sutradan se nije probudila.
koja beži od sebe i svoje prirode ali
ne uspeva ni da se zavara odbacivanjem kože
koja zna da će on naići i ostati
jer je njegovo ime zapisano na njenom čelu
na plavoj boli neba iznad
u daljini veoma treperave i usamljene topole
na hrani koju uzima sve rade
zbog toga što gladovanje oplemenjuje
na listovima zaista mirnog vazduha između
nastajanja i nestajanja između tebe i mene
između niskog i visokog između tamnog i svetlog
i koja ti kaže čekam.

kada ćeš krenuti tom stazom?

MOJ DŽEMPER

preko radija su javili da je umro orson vels
jeo sam jabuku nisam ništa mislio
posle mi je bilo hladno
i obukao sam svoj crni džemper

PESMA

sinoć sam ostao kod kuće. skuvao sebi čaj.
pijući ga palo mi je na pamet da napišem
pesmu o radosnom beraču čaja sa cejlona.
nije išlo. sedeo sam slušao dolmen music
i uopšte bilo mi je veoma teško
da išta napišem. crtao sam prozore i tako.
sada se panjim. nemam baš nešto da kažem
i ja sam što se toga tiče otvoren.
divim se tajanstvenoj ruci. ali olovka i
njen trag po beloj hartiji su tajanstveniji.
radeći ovo vidim da se strašno mnogo gubi.
gubiš vetar iz pluća. polumesec sa zuba.
nikada nisi siguran da li je to sve.
da li je to ta žena sa belim rukavicama.
a za bilo kakav dobitak javi kući propalo.
i javi još ovde je počela kiša
ona ista pod kojom si jutros kisnuo
gledajući na bečejskoj dolmi kako su
mnogokapnim rukama znalački zagrljena
dva (kao na filmu) zastala konja.